

בס"ד

זעומקו שז מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

לפר' בראשית

ה'תש"פ

שבת מברכין

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית.
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא בראשית

לומר לך כפירוש רש"י (א,א') שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים.

ואע"פ שהכותרת של בנין הבריאה היא מידת הדין, וכן אמרו הטבע בגימטרי' אלהים, הרי בסיסו של הבנין הוא מידת הרחמים. שללא בסיס של רחמים אין מעמד לכותרת הדין.

ובמדרש רבה פר' נשא נדרש אותו פסוק בפנים אחרות: שוקיו עמודי יש וגו', רבי הוּנָא בְּשֵׁם בַּר קַפְרָא אָמַר מֵהָ עֵצִים הֵלְלוּ יֵשׁ לָהֶם קוֹפְלִיּוֹת מְלַמְעֵלָן וּבְסִיסוֹת מְלַמְטָן, כִּדְּרָשׁוּ פְּרָשְׁיֹתֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, נִדְרָשׁוּת לַפְּנִיָּה וּלְאַחֲרֵיהֶם.

יוצא איפוא שלא רק כל פרשה ופרשה בפני עצמה נעוץ סופה בתחילתה, אלא כל פרשה ופרשה נעוצה הפרשה הבאה בפרשה הקודמת. נמצאת כל התורה כולה מקשה אחת שתכליתה ותחילתה חד הם.

לסיומה של תורה ותחילתה

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר הַקַּפָּר, [פתח בשבח התורה ואמר] כְּתִיב: (תנחומא פר' בהר) שֹׁקִיו עֲמוּדֵי יֵשׁ מִיִּסְדִּים עַל אֲדָנֵי פָּז (שה"ש ה, טו), הָעֵצִים הָיָה יֵשׁ לוֹ כּוֹתֶרֶת מְלַמְעֵלָן וּבְסִיסִים מְלַמְטָן.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר גּוֹרִיָּא, [הסביר והטעים את דבריו של ר' אליעזר הקפר] אֵין לָךְ פְּרָשָׁה בַּתּוֹרָה שְׁאֵין לָהּ כּוֹתֶרֶת מְלַמְעֵלָן וּבְסִיסִים מְלַמְטָן.

ורצונם לומר שכל פרשה ופרשה בתורה, סופה נעוץ בתחילתה ותחילתה בסופה. ואע"פ שלכאורה לא תמיד נראין כך פני הדברים, יש להתבונן ולמצוא כיצד נעוץ סופה בתחילתה ותחילתה בסופה. כי זה שבח התורה.

וכגון פרשתנו, כותרתה בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, מה כתיב בסופה: וַיֵּץ מִצָּא הָאֵין בְּעֵינֵי ה'. התחיל במידת הדין בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, וסיים במידת הרחמים, וַיֵּץ מִצָּא הָאֵין בְּעֵינֵי י'ה'י'ה'.

לעומקו של מקרא בראשית

הקב"ה את העולם מחדש בכל שנה ושנה מבראשית, לעיני כל ישראל.

וְהַיּוֹנָן בָּהּ, כיצד נעוצה תחילת בראשית בסוף פר' וזאת הברכה.

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ (א, א')

על דרך הרמז, נשית ירמוז לבריאת היצר הרע ולהתשתו. ועל דרך אל תקרי. אל תקרי בְּרֵאשִׁית אלא בְּרָא נשית. ואל תקרי נשית אלא תְּשִׁי. ככתוב בפר' האזינו (לב, יח) צֹר יִלְדֶּךָ תְּשִׁי וּתְשַׁפֵּחַ אֶל מְחַלְלֶךָ. ופירש רש"י שם לשון התשה. ואם כי פשט הדברים שאתה מְתִישׁ כביכול את הקב"ה בכך שותְּשַׁפֵּחַ אֶל מְחַלְלֶךָ, אך לעומקו של מקרא, ניתן לדרוש: צֹר יִלְדֶּךָ. על מנת תְּשִׁי, על מנת שתהא מתיש את יצר הרע. שָׁפֵן יִלְדֶּךָ מוטעם בטיפחא והיא כעין הפסקה קלה, ואשר על כן ניתן לדרוש צֹר יִלְדֶּךָ. על מנת תְּשִׁי, וכיצד תתיש את יצר הרע עלי ידי עסקך בתורה.

וליכא מילתא דלא רמיזי באורייתא, שכן בארמית וּתְשַׁפֵּחַ פירושו ותמצא, ואשר על כן ידרש: צֹר יִלְדֶּךָ. על מנת

ובשימת לב, בסוף פר' וזאת הברכה מסתיימת התורה במילים לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל. ובתחילת בראשית מתחילה התורה במילים בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.

ולעומקו של מקרא סמיכות הפסוקים זועקת לאמור: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל.

ופירוש הדברים, כאומרם ז"ל שישאל נקראו ראשית ונבראו במחשבה לפני בריאת העולם, ולפיכך יש לומר שהקב"ה ברא את העולם לְעֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל.

והנראה לומר בזה, שכשם שהקב"ה הסתכל באורייתא וברא עלמא, כן הלומד תורה, המסתכל ומתבונן ולומד באורייתא, רואה ומבין את הבריאה אשר ברא ה' ואת סוד ההשגחה אשר משגיח על ברואיו, כפי שנאמר עיני ה' אלקיך בה מרשית שנה ועד אחרית שנה. וכאילו בורא

לעומקו של מקרא בראשית

**בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ.**

שואל מדרש רבה מדוע יקדים פעם שמים לארץ ופעם ארץ לשמים וז"ל: בְּכֹל מְקוֹם הוּא מְקַדֵּם בְּרֵאשִׁית שָׁמַיִם לָאָרֶץ, שנאמר אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבְמְקוֹם אֶתְד הוּא אוֹמֵר בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם, (ב,ד'), מְגִיד שִׁשְׁנֵיהֶם שְׁקוּלֵיו זֶה כְּזֶה.

ויש להבין את שאלת המדרש במה שאמר בְּכֹל מְקוֹם הוּא מְקַדֵּם בְּרֵאשִׁית שָׁמַיִם לָאָרֶץ לא לענין סדר הבריאה קאמר, אלא לענין הזכרתם בפסוק. שהרי שניהם כמו כל הנבראים כולם ביום אחד נבראו.

כמובא ברש"י (ב,ד') על הפסוק בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אָרֶץ וְשָׁמַיִם ללמדך שכולם נבראו בראשון.

ואשר על כן תוכן תשובת המדרש: מְגִיד שִׁשְׁנֵיהֶם שְׁקוּלֵיו זֶה כְּזֶה.

וְהַיְנִיחַ בָּהּ, היכן נראה ששְׁקוּלֵיו זֶה כְּזֶה. שהרי בבריאת שמים וארץ נאמר רק שם אלקים שהוא דין, ובעשיית

תְּשִׁי, על מנת שתהא מתיש את יצר הרע על ידי עסקך בתורה, ובכך ותשקח, ותמצא את אֵל מְחַלְלֶךָ, לשוב אליו בלבב שלם.

ועוד מובא בבראשית רבה: רַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה פִּתַח (משלי ח, ל): וְאֶהְיֶה אִצְלוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם וְגו',

מאי אִמּוֹן, אִמּוֹן. התורה אוֹמַרְת אֲנִי הֵייתִי כְּלִי אִמְנוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּנֶהֱג שְׁבַע עוֹלָם מְלֶךְ בְּשֵׁר וְדָם בּוֹנֶה פְּלִטוֹן, אֵינּוּ בּוֹנֶה אוֹתָהּ מִדַּעַת עֲצָמוֹ אֲלֵא מִדַּעַת אִמּוֹן, וְגו' כִּף הִנֵּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיט בַּתּוֹרָה וּבוֹרֵא אֶת הָעוֹלָם, וְהַתּוֹרָה אֲמַרָה בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים. וְאִין רֵאשִׁית אֲלֵא תּוֹרָה, הַיֵּאדָּף מֵה דָאָתָּ אֲמַר (משלי ח, כב): ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרַכְּכוּ.

ואשר על כן, לעומקו של מקרא ירמוז הכתוב למה שאמרו חז"ל (קידושין ל עמ"ב) ת"ר אמר להם הקב"ה לישראל בְּנִי בְרֵאשִׁית יִצְר הרע וּבוֹרֵא לֹו תוֹרָה תְּבַלִּין ואם אתם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אֵין אִתֶּם נִמְסָרִים בִּידּוֹ.

לעומקו של מקרא בראשית

ולעומקו של מקרא בפסוק הראשון של התורה, יודיע הכתוב מה היא תכלית הבריאה. ובפרק ב, פסוק ד' יודיע הכתוב מה הדרך להשיג תכלית עליונה זו.

בפסוק הראשון של התורה, יודיע הכתוב מה היא תכלית הבריאה לכן אמר בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. להודיע שתכלית הבריאה היא לשאוף לרוחניות, ולייחד שם ה' בעולם, ולהמליכו על כל הברואים.

ובפרק ב, פסוק ד' יודיע הכתוב מה הדרך להשיג תכלית עליונה זו, לכן אמר בְּיֹום עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, לומר לך שהארציות והגשמיות היא אמצעי להגיע אל רום פסגת הרוחניות.

שמתוך חֲשֹׁפֶת הָעֶפְרַיִם יתגלה עצם השמים לטָהָר, ומתוך רום טוהר השמים הזכים תתגלה שאיפת העפר להיות זך וטהור.

וכבריאת העולם כן בריאת האדם הנקרא עולם קטן.

ארץ ושמים נאמר גם שם הוי"ה שהוא רחמים ביום עֲשׂוֹת יְהוָה אֱלֹהִים ארץ ושמים.

ולולדמסהו"א, מה שאמר מְגִיד וְשָׁנִיחֵם וְשָׁקוּלֵינוּ זֶה כְּזֶה אין כוונתו ששונים כי לא תשווה הרוחניות לגשמיות, שהרי השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

אלא כוונתו שהם בעלי אותו משקל של חשיבות, ומשלימין זה לזה, שזה בלי זה אי אפשר להם להתקיים. והרוחניות הנקראת שמים תשלים לגשמיות הנקראת ארץ.

ועל דרך הצח כפי שמזכירין בתפילה משיב הרוח ומוריד הגשם. שהרוחניות והגשמיות צריכין זה לזה.

וכמי ששוקל על המאזניים זהב כנגד עפר ומאזן את כף המאזניים, עד אשר משקלם שווה, וְשָׁקוּלֵינוּ זֶה כְּזֶה, אע"פ ששונים בתכלית זה מזה. שאין זההב כעפר ולא העפר כזהב.

לעומקו של מקרא בראשית

מידת הרחמים, שהם כביכול שְׁקוּלִין
זֶה פְּנֵה.

כלומר, משלימין זה לזה בחשיבות.
כנאמר ע"י אליהו הנביא ה' הוא
האלקים. שאין ביניהם פירוד כלל,
אלא מידת שפע הרחמים היורדים מן
השמים אשר בשם הוי"ה תִּקְרָא
וההנהגה האלקית של השגחה פרטית
בארץ חד הם ומושפעות ונגזרות זו
מזו. וכדברי אוה"ח הק':

וכל שמותיו של הקב"ה. לטובה יכוונו
יחד להטיב ולהתחסד אלא דלצד
מעשה האחרונים יצא הדין ליסר למי
שראוי ליסר וזולת זה גם שם אלקים
מדתו להטיב, והוא אומרו **בראשית**
ברא אלהים כי שם אלהים הטיב וברא
עולם לחון ולרחם ולהטיב לשוכני
שמים וארץ ואין לך רחמים גדולים
מזה, , ולעתיד לבא המקווה כן יהיה ה'
אחד ושמו אחד: (בראשית פרק א).
עכ"ל.

ועל פי הדברים האלו יובן מדוע אמר
אליהו פְּעַמִּים ה' הוא האלקים, פעם
אחת להדגיש כי י'הו"ה הוא האלקים,
ופעם שניה להדגיש כי י'הו"ה, הוא

שמתוך רום טוהר זוך נשמתו תתגלה
שאיפת האדמה שבאדם להיות
כנשמתו המאירה. ומתוך הַשְּׁכַפְת
עפרוריות גופו יתגלה זיו וְנִהְרָוּי זֶהב
נְשָׁמָתוֹ.

ובאשר אין יכולת לאדם להגיע
לתכלית רוחניותו ללא גופו הגשמי,
לכן פרט הכתוב לאחר מכן (ב,ד') את
בריאת הארציות שבעולם ובאדם
לפני בריאת השמים, שבלעדי
הארציות לא יוכל האדם לשאוף אל
השמימיות.

וכנאמר בחלום יעקב וְהָגָה סֶלֶם מַצֵּב
אֲרָצָה וְרֵאשׁוּ מַגִּיעַ הַשְּׁמַיִמָה. הוא
סולם נפש האדם השואפת להגיע אל
שרש נשמתה אשר תחת כסא הכבוד
מקומה.

ולפשוטו של מקרא מה שאמר
המדרש שְׁקוּלִין זֶה פְּנֵה כוונתו לשמים
ולארץ.

ולולדמסהו"א לעומקו של מקרא
שכוונת המדרש גם למידת אלקים היא
מידת הדין לעומת מידת י'הו"ה היא

לעומקו של מקרא בראשית

בַּר נֶשׁ עוֹלָם קָטָן, וּמֵאֵן דְּאִמְלִיךְ
לְקוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל כָּל אֲבָר וְאֲבָר,
כָּאֵלוּ אִמְלִיךְ לִיה עַל כָּל עֲלָמָא.
(תיקוני הזהר תיקון שבעים דף קל עמ'
ב').

וכן מובא במלבי"ם (תהלים ח, ז')
על הפסוק **תַּמְשִׁילְהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְדֵיךָ כֹּל
שְׁפָתָה תַחַת-רַגְלָיו: הִנֵּה צוֹרֵת הָאָדָם**
היא צורת **העולם** בכללו, עד שכל
החוקים הנפלאים הנמצאים בכל
מעשה בראשית כולם נקבצו באו
בהאדם.

ומצד זה קראוהו הראשונים **עולם**
קטן, אשר הוא **המשל** והדמות
והחיקוי של העולם הגדול כולו, על זה
אמר **תמשילהו במעשי ידיך** הוא
המשל והדמות של **מעשי ידיך**, וגו'.
עכ"ל.

ואשר על כן, נאמר בתחילה, ברא
אלקים, במידת הדין, את **השמים**, **הם**
תכליתו של האדם, היא הרוחניות
והיראה הנקראת בשם **שמים**,

ורק **אח"כ** פרט מה היא הדרך להגיע
לכך, ע"י כבישת היצר בארציות, וזה

האלקים. וכאומרו: האלקים, הוא
י'הו'ה'.

וכן מובא באוה"ח הק' וזה לשונו:
עוד תתפרש על דרך מה שאמר הכתוב
(מלכים א' י"ח) ה' הוא האלהים,
והכוונה היא שהגם ששם אלהים
יתיחס אל הדין אף על פי כן רחמים
הוא וגו'.

והוא שאמר הכתוב (בראשית כז כח)
ויתן לך האלהים הרי שגם שם אלהים
יטיב לטובים בתורת מתנת חנם אלא
שעושי רשעה יסובבו לעשות להם
מוסר במידת אלקים.

ואשר על כן אמר המדרש מְגִיד
שְׁשֻׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין זֶה כְּזֶה.

וכפי שמבואר בזוה"ק ובתיקונים
שהאדם נקרא **עולם קטן**. ותכלית
בריאת האדם היא להמליך על כל
אבריו את הקב"ה, ובכך הוא ממליכו
על כל העולם כולו:

אבריו דבר נש גלהו אינון מסודרין
על סדרי בראשית, ובגין דא אתקרי

לעומקו של מקרא בראשית

בְּיוֹם עֲשׂוֹת
י'ה'ו'ה' - ארץ
אֱלֹהִים - שמים.

סודו של הסולם המוצב ארצה וראשן
מגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה.

והוא סוד אומרו ה' הוא האלקים.
וכפי שהתפלל משה רבנו (ואתחנן)
בשם יהו"ה מנוקד בניקוד אֱלֹקִים,
כזה: ה' - ה' - ה'. ופירש רש"י שם,
רחום בדין. וזה שאמר המדרש מגיד
שְׁשֻׁנֵיהֶם שְׁקוּלֵין זֶה כְּזֶה.

ואשר על כן נתן שם הוי"ה על
הבריאה שנבראה בשם אלקים
באומרו יוֹם הַשְּׁשִׁי (א,לא) וַיְכַלֵּן
הַשָּׁמַיִם, שהם ר"ת יהו"ה.

וַיְכַלֵּן הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צְבָאָם
(ב,א)

מאי וְכָל-צְבָאָם, אמר ר' יהושע בן
לוי (חולין ס.) כל מעשה בראשית
בקומתן נבראו בדעתן נבראו
בצביונם נבראו שנאמר {בראשית ב-
א} ויכולו השמים והארץ וכל צבאם
אל תקרי צבאם אלא צביונם.

פירש רש"י לפשוטו של מקרא וְכָל-
צְבָאָם, תקנם בצביונם בתקונן

ועוד יש ליתן טעם מדוע בהקדמת
שמים לארץ יזכיר שם אלקים,
ובהקדמת ארץ לשמים יזכיר שם
הוי"ה.

ושמא יש לומר, שהדין
והרחמים לעולם יהיו משלימין
לרוחניות ולגשמיות.

ובהסבר הדברים: מידת הרוחניות
שרשה הוא חסד ורחמים ולפנים
משורת הדין, ולכן צריך ליסדה על
מידת הדין, לכן כתיב בְּרֵאשִׁית בְּרָא
אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם.

וכן מידת הגשמיות והארציות,
שרשה הוא מידת הדין, ולכן צריך
ליסדה על מידת הרחמים, ולכן כתוב
בְּיוֹם עֲשׂוֹת י'ה'ו'ה' אֱלֹהִים אָרֶץ
ושמים.

ובשימת לב יוקבלו כאן הרישא
והסיפא של הפסוק:

לעומקו של מקרא בראשית

וכפירוש רש"י בחומש שמות על הפסוק ואלה שמות בני ישראל. [לעם ישראל] בחייהן בשמותם, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא (ישעי' מ, כו).

ופירושו הוא ממדרש רבה (שמו"ר א,ג.) שקולים הם ישראל כצבא השמים, נאמר כאן שמות, ונאמר בפוכבים שמות, ולפי שהם משולים לפוכבים קרא שמות לכלם.

ואשר על כן הסמיך הכתוב את צבאם גם למילה ארץ. כהבטחתו לאברהם ושמתי אֶת-יְרֵעָה כַּעֲפַר הָאָרֶץ.

ועדיין יש לשאול, די אם יסמיכם לישראל להיות משולים ככוכבים. ומדוע ימשילם גם לעפר הארץ. וי"ל כפי שבארו חז"ל בבראשית רבה גבי יוסף ואחיו: וַיִּדְבֹר עַל לִבָּם (בראשית ג, יט כא), וכי יש לה אדם שמתדבר על הלב, אלא דברים שהו מנתמין את הלב, אמר להם נמשלתם כעפר הארץ, מה עפר הארץ מי יכול לסיף [לשים

ובקומתן. (א,כה'). וכן במסכת ראש השנה (יא.) פירש רש"י בצביונם. בטעם אחד ואחד ובדפוס כל אחד.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם לאומרו צבאם. שהרי בפשטות יתכוון הכתוב לצבא השמים. ולכאורה היה לו לומר ויכלו הארץ והשמים וכל-צבאם ומדוע הסמיך את צבאם גם לארץ.

ועל דרך הרמז יש לומר שרמז כאן הכתוב על יצירת עם ישראל ובריאתם קודם שנברא העולם: וכאומרם ז"ל במדרש שמות רבה, על הפסוק בראשית ברא וגו' :

ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו, ויש מהן שעלו במחשבה להבראות. התורה והכסא הפבוד, נבראו. וגו' האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות, וגו' ישראל מניין, שנאמר (תהלים עד, ב): זכר עֲדַתְהָ קִנִּיתָ קִדָּם.

לעומקו של מקרא בראשית

מ"ב הק', ראשי תיבות של אנא בכח וגו', מ"ה הוא שם הק' של עולם היצירה, מ"ה. וכאמרו תלמי ארץ על שני השמות הק' מ"ב ומ"ה.

ועוד בעניין שם מ"ב הק' היוצא ממעשה הבריאה.

מובא בספר שרשי השמות להרמ"ז (רבי משה זפוטא) כיצד שם מ"ב הק' (אבגית"ן וכו') יוצא ממעשה הבריאה.

מצרפים את התיבות של שני הפסוקים הראשונים זו לזו, ומחלקים מחדש לשבע תיבות, שש אותיות בכל תיבה. כזה:

בְּרֵאשִׁית בְּרֵאֵלֶּהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וְהָאֲרֶזֶת הַתְּהוֹמִים (הו)

בְּרֵאשִׁית בְּרֵאֵלֶּהִים יִמְאֵתֶהֱשׁ מִיָּמֵינוֹת הָאֲרֶזֶת אֲרֶזֶת הַתְּהוֹמִים (הו)

ובחילוף אותיות יתקבל שם קדוש כנגד כל תיבה, כזה:

סוף וקץ] אֵת עֶפְרָה הָאָרֶץ. נְמַשְׁלֶתֶם פְּכוּכָבִים, מִי יְכוּל לְסַיֵּף אֵת הַפְּכוּכָבִים.

לכן נאמר ויכלו השמים והארץ וכל-צבאם. אלו צבאות בני ישראל שנמשלו לשמים ולארץ ואין יכול להם.

וע'ע לקמן (ב,ז) על הפסוק ויִיֶצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֶפְרָ מִן-הָאֲדָמָה וצרף לכאן. וגו'.

ועל דרך הרמז והסוד יש לומר לעומקו של מקרא: מאי וְכָל-צְבָאָם, בדרך של סרסוה ודרשהו אל תקרי צבאם אלא צא-בם. צ"א בגימטריה הוא שם אדנ"י ושם הוי"ה ביחד, וכוחם ברחמים. ב"ם הוא שם מ"ב הק' היוצא מאותיות בראשית ועד ב' של ובהו בחילוף אותיות, וכוחו בגבורה, והוא המעלה את הנפש מעשיה ליצירה, והוא סוד של מעשה בראשית שכן מ"ב הם ראשי תיבות מעשה בראשית.

וכן נרמז שם מ"ב בפסוק נְטָה צִפּוֹן עַל תְּהוֹ תִלְהָ אֲרֶץ עַל פְּלִי מָה. (איוב כו,ז). בל"י בגימטריה מ"ב, הוא שם

לעומקו של מקרא בראשית

ובחילוף אותיות יתקבל שם מ"ב
הקדוש כנגד כל תיבה, כזה:

אבגיתן קרעשטן נגדיכש
בטרצתג חקבטנע יגלפזק
שקוצית.

הנה כי כן, רמוזים השמות הק'
בבריאת העולם לומר לך שאין מקום
אשר פנוי מן השכינה, וכלשון הזה"ק
לית אתר פנוי מיניה. וכל פרט ופרט
בבריאה אומר כבוד ה'. וזה שכתוב
בראשית ברא אלהים. כפסוק שאו
מרום עיניכם וראו מי ברא אלה,
וכמובא בתיקונים, תיקון מ"ט: סרסהו
ודרשהו מי ברא אלה היינו ברא
אלהים.

רמזי ארבע עולמות אבי"ע
אצילות בריאה יצירה עשייה
במעשה הבריאה

האוה"ת הק' מביא רמזי ארבע
העולמות אבי"ע מהפסוק הראשון:
בראשית ברא אלהים את השמים
ואת הארץ. וזה לשונו:

אבגיתן קרעשטן נגדיכש
בטרצתג חקבטנע יגלפזק שקוצית

והוא בן מ"ב אותיות ועליו יסד ר'
נחנייא בן הקנה את תפילתו "אנא
בכח" לפי ר"ת של אבגיתן וכו'.

וכוחו רב בהודאה, וכן פירש רשב"י
בתיקוני הזהר תיקון ד' על הפסוק
אבוא ב"ם אודה יה.

ועוד מובר בספר שרשי השמות
להרמ"ז: כמו כן יוצאים המ"ב
אותיות בשם הק' ממ"ב אותיות של
סיום ספר התורה.

וכנ"ל: מצרפים את התיבות של
הפסוק האחרון בחומש דברים, זו לזו,
ולכל היד התזקה ולכל המורא הגדול
אשר עשה משה לעיני כל (יש"אל)
ומחלקים מחדש לשבע תיבות, שש
אותיות בכל תיבה. כזה: וּלְכַלְהֵי
דִּהְתְּקָה וּלְכַלְהֵמ וְרֵאֵהְגָד
וּלְאֲשֶׁרֶע שֶׁהַמְשֶׁהָל עֵינֵיכֶל
(יש"אל)

לעומקו של מקרא בראשית

וה' אֹהֵב יִשְׂרָאֵל" מבֵּיא רמזי
אַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֱלֹהֵי מִפְסוּקֵי
הַהַפְטָרָה: כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי
וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאתִיו יִצְרָתִיו אֶף
עָשִׂיתִיו (ישעיהו מג, ז')

בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי - אֲצִילוֹת
בְּרֵאתִיו - בְּרִיאָה
יִצְרָתִיו - יִצִּירָה עָשִׂיתִיו
- עֲשִׂיהַ

וּלְדַבְּרֵי יֵשׁ לֹמֵר שְׁלֹכֵן נֹאמֵר אֶף
עָשִׂיתִיו, לְרִמּוֹז עַל כֵּךְ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא
בְּמִידַת הַדִּין, שֶׁנִּקְרָאת אֶף, וְרֹאֵה שְׁאִין
הָעוֹלָם יִכּוֹל לְהִתְקַיֵּם רַק בְּמִידַת הַדִּין,
וְשִׁיתֵף עִמָּה מִידַת הַרְחָמִים, וְלֹכֵן נֹאמֵר
כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי, הוּא שֵׁם הוֹי"ה
בְּרוּךְ הוּא, הֵיא מִידַת הַרְחָמִים. הֵיא
הַתְּגִלּוֹת כְּבוֹד ה', וְלֹכֵן נֹאמֵר וְלִכְבוֹדִי.

וּלְוֹלַדְמִסְהוֹ"א עַל דֶּרֶךְ הַרְמִז
וְהַסּוּד, שְׁאֵלֹו אַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲבִי"ע,
אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיהַ נְרַמְזִים
גַּם בְּאוֹמְרוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים
לְעֲשׂוֹת (בג,)

כִּיצַד:

אֲשֶׁר, יְרִמּוֹז בְּאוֹת א' לְעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת.

בְּרֵאשִׁית הוּא עוֹלָם הַכְּבוֹד שֶׁהוּא
עוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְהוּא יִקְרָא רֵאשִׁית
לְכֹל.

בְּרָא הוּא עוֹלָם הַבְּרִיאָה,

אֱלֹהִים רִמּוֹז לְעוֹלָם הַיִּצִּירָה כִּי יֵשׁ
שֵׁם דִּינִים,

אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ הוּא עוֹלָם
הָעֲשִׂיהַ כִּי הוּא זֶה שְׁמִים וְאֶרֶץ כְּאֹמֵר
בְּדַבְּרֵיהֶם הַנְּעִימִים. עכ"ל.

וּלְדַבְּרֵי יֵשׁ לֹמֵר שְׁלֹכֵן נֹאמֵר
אֱלֹהִים בְּמַעֲשֵׂה הַבְּרִיאָה, לְרִמּוֹז עַל
כֵּךְ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּמִידַת הַדִּין,
שֶׁנִּקְרָאת אֱלֹהִים, וְרֹאֵה שְׁאִין הָעוֹלָם
יִכּוֹל לְהִתְקַיֵּם רַק בְּמִידַת הַדִּין, וְשִׁיתֵף
עִמָּה מִידַת הַרְחָמִים.

וְיֵשׁ לְעֵינַי הֵיכֵן רִמּוֹזָה כִּאֵן מִידַת
הַרְחָמִים. וּלְוֹלַדְמִסְהוֹ"א שְׁמִידַת
הַרְחָמִים שֶׁהֵיא שֵׁם הַשֵּׁם י'הו"ה אֲכֵן
נְרַמְזֵת בְּפִסּוּק זֶה. כִּיצַד: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים
אֵת בְּגִימְטְרִיהַ קְטֻנָּה הוּא י', וְיִחַד עִם
שְׂאֵר הַתִּיבּוֹת בְּפִסּוּק יִתְקַבֵּל בְּרֵאשִׁי
תִּיבּוֹת שֵׁם הוֹי"ה, כִּזֶּה:

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת= הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ

לעומקו של מקרא בראשית

בעולם. וכן נרמז במילה **בְּהִבְרָאֵם**,
אל תקרי **בְּהִבְרָאֵם** אלא **באברהם**.

ונרמז זה השם בפסוק ויכל אלהים
ביום **השביעי**. כיצד:

השביעי נכתב **שלוש** פעמים וכנגדם
ג' יודי"ן שבשם ע"ב שהוא שם
האצילות, פרט ליו"ד ראשונה. כזה:
יו"ד ה"י וי"ו ה"י. , **וע"ב** של
השביעי יורה על שם ע"ב הנזכר.
והיו"ד שבתחילה תורה על עולם
האצילות. שם גילוי **הכתר** העליון,
ונרמז גם הוא במילוי האות יו"ד,
שהוא בגימטריה **כ'**, כנגד כתר עליון.

רמז לשם ס"ג בעולם **הבריאה**.
יו"ד ה"י וא"ו ה"י .

ונקרא **ס"ג** שהוא גימטרי' של השם
עם המילוי: יו"ד הרי עשרים. פעמיים
ה"י הרי שלשים. וי"ו הרי עשרים
ושתיים. יחד **ע"ב**. וכמובא ב"אוהב
ישראל" על פי הוזה"ק, הוא כנגד
נשמה שבנשמה, היא הנקראת **חיה**
יחידה שבעולם האצילות, שהיא כנגד
ח"י העולמים, וכנגד **אברהם** אבינו
שמרמז בפסוק ויכלו **השמים**
והארץ וכל **צבאם**. שפרסם שם ה'

בְּרָא, כפשוטו, ירמוז לעולם **הבריאה**.

אֱלֹהִים, ירמוז כפירוש אוה"ח הק'
לעולם **היצירה** (עי' לקמן)

לַעֲשׂוֹת, כפשוטו, ירמוז לעולם
העשיה.

וכשם שארבע עולמות אבי"ע רמוזים
בבריאה, כנ"ל, כן **שמות הקדש**
השולטים באלו העולמות, רמוזים
בפסוקי הבריאה.

רמז לשם ע"ב בעולם **האצילות**.
יו"ד ה"י וי"ו ה"י .

ונקרא **ע"ב** שהוא גימטרי' של השם
עם המילוי: יו"ד הרי עשרים. פעמיים
ה"י הרי שלשים. וי"ו הרי עשרים
ושתיים. יחד **ע"ב**. וכמובא ב"אוהב
ישראל" על פי הוזה"ק, הוא כנגד
נשמה שבנשמה, היא הנקראת **חיה**
יחידה שבעולם האצילות, שהיא כנגד
ח"י העולמים, וכנגד **אברהם** אבינו
שמרמז בפסוק ויכלו **השמים**
והארץ וכל **צבאם**. שפרסם שם ה'

לעומקו של מקרא בראשית

בראשית, בראשית ברא אלקים שהם ג' אלפ"ן.

ונרמז זה השם בפסוק נְטָה צַפּוֹן עַל תְּהוֹ תִלְהָ אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה. (איוב כו, ז). **בל"י** בגימטרי' מ"ב, הוא שם מ"ב הק', ראשי תיבות של אנא בכח וגו', **מ"ה הוא שם הק' של עולם היצירה**, מ"ה. וכאומרו תִלְהָ אֶרֶץ עַל שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הַק' מ"ב ומ"ה.

רמז לשם ב"ן בעולם העשייה. **יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה**.

ונקרא **ב"ן** שהוא גימטרי' של השם עם המילוי. כיצד: **יו"ד** הרי עשרים. פעמיים **ה"ה** הרי עשרים. **ו"ו** הרי שנים עשר. יחד **ב"ן**. והוא כנגד נפש העולמות, וכנגד יצחק אבינו שנאמר עליו והנה **בן** לשרה אשתך. **ונרמז זה השם בפסוק** אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהו"ה אֱלֹקִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם. (בראשית ב, ד). כיצד: **השמים והארץ הרי ה"ה**, תּוֹלְדוֹת הַרִי מִלְּיוֹ ו"ו.

וכן נרמז זה השם בפסוק בְּהַבְרָאָם, כאשר האות ה' מנוקדת בחיריק.

בְּהַבְרָאָם וזה מרמז על ה"י. וכאילו נכתב בהיבראם. למרות שאין י' במלה **בְּהַבְרָאָם** כי ה**ב** דגושה, מכל מקום יורה הדבר על י' מרומזת.

וכמובא בב"ר פרשה י"ב, **בְּהַבְרָאָם** בה' בראם, שנאמר בְּיָהּ הַשֵּׁם צוּר עוֹלָמִים, (ישעיה כו, ד). ופירושו: השם יצר את העולמים העולם הזה והעולם הבא בב' אותיות הללו של השם, יה. באות י' את העולם הבא ובאות ה' את העולם הזה. ולמדך **כאן שהעולם הזה נברא בה"י**. והוא ה"י מהשם ס"ג הק' וכנ"ל.

רמז לשם מ"ה בעולם היצירה. **יו"ד ה"א וא"ו ה"א**.

ונקרא **מ"ה** שהוא גימטרי' של השם עם המילוי. כיצד: **יו"ד** הרי עשרים. פעמיים **ה"א** הרי שנים עשר. **וא"ו** הרי שלש עשרה. יחד **מ"ה**. והוא כנגד רוח העולמות. וכנגד יעקב אבינו, שאמר **מה** נורא המקום הזה. ושם זה נכתב **בג' אלפ"ן**. ונרמז בתחילת

לעומקו של מקרא בראשית

ויש ליתן טעם לשני פירושו הסותרים, בפסוק **וַעֲשֶׂתָהּ אֵת צִפְרָנְיָהָ**, שבבראשית פירש **תְּקַצְצֶנָּה**, ובפר' כי תצא פירש **תְּגַדְלֶנָּה**.

ויסוד דבריו הם במחלוקת ר' אליעזר ור' עקיבא ביבמות מה. לגבי אשת יפת תאר על הפסוק **וַעֲשֶׂתָהּ אֵת צִפְרָנְיָהָ**: ר' עקיבא אומר **תְּגַדְלֶנָּה** ור' אליעזר אומר **תְּקַצְצֶנָּה**. ורש"י תירץ בכל מקום לפשוטו של מקרא. **כאן בבראשית** פירש לפי ר' אליעזר שאמר **תְּקַצְצֶנָּה**. וב"כ תצא", פירש"י לפי ר' עקיבא שאמר **תְּגַדְלֶנָּה**.

ובשימת לב, לפי ר' אליעזר שאמר **תְּקַצְצֶנָּה** אתי שפיר, לפי שהיה הרקיע מרחיב והולך, עד שגער בו הקב"ה ואמר לעולם די. וכדאמר ר"ל [שם] מאי דכתיב "אני אל **שְׂדֵי**", [בראשית ל"ה], אני הוא שאמרתי לעולם **דִּי**.

אך לפי ר' עקיבא שאמר **תְּגַדְלֶנָּה** מאי איכא למימר, כיצד יובן הפסוק **וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ**, לפי רש"י, שפירש "תקנו על עמדו"?

ושמא יש לומר, שתקנו על עמדו ניחא גם לפי ר' עקיבא שאמר **תְּגַדְלֶנָּה**.

עוד ירמוז הפסוק שעולם העשיה היא השתלשלות של הבריאה. שנאמר **בְּהִבְרָאם בְּיוֹם עֲשׂוֹת.**

הרי ארבעה עולמות והשמות הק' המכוונים כנגד שם הוי"ה בהשתלשלות העולמות כזה:

י	א	צ	ל	ו	ד	ה	י	ו	י	ו	ה	י	ע"ב
ה	ב	ר	י	א	ה	י	ו	א	ו	ה	י	ו	ס"ג
ו	י	צ	ר	ה	א	ו	א	ו	ה	א	ו	ה	מ"ה
ה	ע	ש	י	ה	ו	ו	ה	ה	ו	ו	ה	ה	ב"ן

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ (א, ז')

פירש רש"י: ויעש. תקנו על עמדו והוא עשייתו. כמו "ועשתה את צפרניה". (דברים כא, יב). וניתן היה להבין כביכול מפירושו שכוונתו באמרו תקנו על עמדו **שקצצו**, והגבילו. כמו ועשתה את צפרניה **שְׂתַקְנָה** אותן על עמדם היינו קצצתן.

ויקשה לפירושו ממה שפירש בפרשת "כי תצא", על הפסוק ועשתה את צפרניה (דברים כא, יב), שם פירש רש"י לכאורה היפך הדברים וזה לשונו שם: **תְּגַדְלֶנָּה** כדי שתתנוול.

לעומקו של מקרא בראשית

אלא בעבור אלו שממעטים עצמם, הם ישראל הנקראים ראשית שנאמר אתם המעט מכל העמים, שממעטים עצמכם לפני.

ושמא יש לומר שלכן נמשלו ישראל ללבנה כדי שיקחו מוסר וימעטו עצמם.

ועוד על דרך המוסר, יש לעיין היכן מרומזים דברי רש"י בפסוק.

ולעומקו של מקרא משתקפים דברי מוסר אלו, במלים עצמם שנאמר **את-המאור הגדל לממשלת היום ואת-המאור הקטן לממשלת הלילה**.

ובשימת לב, זה לעומת זה עשה אלקים, ש **הגדל והקטן** הן אותיות מאותו מוצא הפה. שכן **ג, ק** הן מוצא החיך, ו- **ד, ט** וכן **לג**. הן מוצא הלשון הן אותיות דטלנ"ט.

וזה לעומת זה עשה אלקים

ג ד ל

ק ט ו

שכן אותיות ק-ט-ו הן גדולות בגימטריה יותר מ ג-ד-ל, שהן אחיותיהן במוצא הפה.

שכן תקנו על עמדו יכול להתפרש **שגידלו במרחבים**, וכמובא ב"נשמת כל חי" "ושפתותינו שבה **כמרחבי רקיע**".

ועל דרך הצח, ובדרך המוסר והאמונה, יש להוסיף ולומר, מה שתקנו על עמדו וגידלו במרחבים, רצונו לומר שכן תהיה שאיפתו של הירא שמים, ליראת שמים **כמרחבי אין קץ**.

וינעש אלהים את-שני המארות הגדלים את-המאור הגדל לממשלת היום ואת-המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים.
(א,טז)

פירש"י המארות הגדולים. שוים נבראו, ונתמעטה הלבנה, על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד.

והרי דברי מוסר אלו שבהתהוות הבריאה נוקבים ויורדים עד התהום. וכאומרו, שכל העולם כולו אינו כדאי

לעומקו של מקרא בראשית

כיצד:

100 ועוד 9 ועוד 50, 159 כאותיות קט"ן. ואילו החמה תהיה קטנה ממך בערך האותיות שכן ג' היא 3 ד' היא 4 ל' היא 40, יחד 47, כאותיות גד"ל. והיא תאיר יותר ממך, כי כל המקטין עצמו מפני חבירו מאיר יותר, וכלך המתרברב על חבירו נחשך מראה פניו. **והרי המוסר החבוי כאן**, וכפי שאמר, רגזן אין בידו אלא רגזנותיה. זה מה שנשאר מכל עמל רגזנותו תחת השמש. הכל נשכח חוץ מרגזנותו. גם כאן נאמר, רברבן - אין בידו אלא רברבנותיה. שכן הלבנה בקשה להיות גדולה ברברבנות, אומר לה הקב"ה, **תקבלי מבוקשך, ותשארי גדולה** אבל רק בערך האותיות, בגימטריה שלהן.

ועוד בשימת לב, נוקדו שניהם באותו ניקוד, קמץ וחולם, **גְּדֹלַי קָטָן** לומר לך, שכל הקומץ ברברבנות, יגיע לדרגת החולם הנכסף שהוא על פי דברי האמת מקום האצילות.

תבל להאיר דברי מוסר אלו יום ולילה לא ישבתו.

שכל המתרברב יתמעט אורו, וישאר ברברבנותו.

ועוד יש לומר שלכן המילה **הַמְאֲרָת** נכתבה בשני "חולמים", ובכך תרמוזו ששניהם נבראו שוים. שהרי כתובה ללא ווים לא בתחילה ולא בסוף. כי ה"ו" יורה על ייחודיות. כל אחד בגודלו שלו, כפי שיבאר מיד הפסוק **אֶת-הַמְאֲרָר הַגְּדֹלַי וְאֶת-הַמְאֲרָר הַקָּטָן**, כאות וא"ו שאפשר **להגדילה או להקטינה**, וכשרצה הכתוב ליתן ערך לכל חד מהם בנפרד, הוסיף ו"ו לשניהם. וכשרצה להשוותם סילק הכתוב את וויהם. לומר ששניהם שוים כנקודה הזאת הנקראת "חולם". שאי אפשר להגדילה או להקטינה. ולכן כתב **אֶת-שְׁנֵי הַמְאֲרָרִים בְּשֵׁנֵי "חֹלְמִים"**.

ובשימת לב יש לשאול מעיקרא מאי קסבר קוב"ה בבוראו שני מארת גדלים שוים בגודלם, הרי הטענה

וכן הוטעמו שתי המלים באותו **הטעם**, טעם הפשטא, לומר לך שמטבע ברייתם יתפשט אורם על פני

לעומקו של מקרא בראשית

לאיתנו, לתנאו הראשון. ופירש
האזה"ח הק' שְׁתַּנְּאֵי התנה הקב"ה עם
הבריאה שתהא נשלטת על ידי עמלי
התורה, והם יוכלו לְשַׁדְּד מערכות
הטבע בכח תורתם.

ובתרגום ורדו בדגת הים, וְשְׁלוּטוּ
בְּנוֹנֵי יָמָא.

ולולדמסהו"א הם הנונים ההפוכים
שלפני ואחרי "ויהי בנסוע הארון".
וירמוז התרגום של נוני יָמָא הם דגי
הים, לתנאים ואמוראים וכל עמלי
התורה שבכל הדורות, שעל ידי
שליטה בתורה הק' של ויהי בנסוע
הארון, ניתן לת"ח הכח לשלוט
בבריאה ע"י ורד'ו שמות הק'.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה
וַהֲבִיחַ טוֹב מְאֹד וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר
יוֹם הַשְּׁשִׁי:
וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם
וגו' (ב,א).

שאינ שני מלכים בכתר אחד לכאורה
היא טענה צודקת.

ויש לומר שאכן, זה אשר רצה
הקב"ה ללמדנו. שכל אחד בממשלתו
הוא גדול. השמש בממשלת היום
והירח בממשלת הלילה. וכבר במעשה
הבריאה בא ללמדנו את האיסור
החמור של לא תחמד כל אשר לרעך.
והערך החשוב של מסתפק במה שיש
לו, שהוא יסוד העונה והבריאה
האלקית כולה.

וַרְדֵּי בְּדַגַּת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
וּבְכָל-תַּיִחַ הַרְמָשׁוֹת עַל-הָאָרֶץ
(א,כח)

וַרְדֵּי"ו. רמז הכתוב לע"ב שמות
היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט
שבפרשת בשלח. ומכיון שיש בהם ג'
שיטות (כמבואר באריכות בלעומקו
של מקרא, שם) הרי ע"ב שמות כפול
שלש, הם כמנין ורד"ו. וסימנך ורדו
בדגת הים. שעל ידי ורד"ו שמות ע"ב
יש לאדם אפשרות לרדות ולשלוט
בבריאה כולה, וזה שאמרו חז"ל
עה"פ בפרשת בשלח וישב הים

לעומקו של מקרא בראשית

יום הששי ויכלו השמים הם ר"ת יהו"ה, ליתן שם הוי"ה על הבריאה.

הששי הוה ע"ב, כנגד שם ע"ב שהוא צירוף שם הויה ברוך הוא. [וכדלקמן הוא שם ה' באצילות יו"ד ה"י וי"ו ה"י הנקרא שם ע"ב].

וירמוז הכתוב למה שאמרו חז"ל (ב"ר י"ב) ראה הקב"ה שאין העולם יכול להתקיים במידת הדין שיתף עמו את מידת הרחמים. שנאמר ביום עשות יהו"ה אלהים ארץ ושמים. (ב, ד). וליכא מילתא דלא רמיזי באורייתא, ולכן רמזה כאן הכתוב בתתו שם הוי"ה על הבריאה בראשי תיבות אלו ליום הששי ויכלו השמים.

ולולדמסהו"א, מה שעומדים בקידוש ואומרים בקול גם את תיבות יום הששי, הוא לא רק מפני שם ה' כנ"ל, אלא גם מפני שפע הרחמים המשלתשלים אלינו מעולם האצילות בעת הזכירנו שם הוי"ה הרמוז בפסוק כנ"ל.

ואשר על כן יש לומר שע"ב תיבות ירמזון לא רק לשם הק' ע"ב, אלא לכל ע"ב שמות הקדש היוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, (שמות יד, יט') כמבואר בארוכה בלעומקו של מקרא שם, והם כולם שמות של חסד ורחמים, ומפני כל הנ"ל ראוי לעמוד.

ובשימת לב, הקדים רמז שם הוי"ה לשם אלקים, להקדים רחמים לדין, כדי להמתיק הדינים, וכפי מידתו ית' בכל מקום שמקדים תרופה למכה. ואשר על כן תמיד יזכר שם הרחמים לפני מידת הדין.

ומובא בשולחן ערוך סימן רע"א ס"י שלכן עומדים בקידוש מפני שם ה' הרמוז בו.

וב'ערוך השולחן' שם מוסיף: והנה תיבות 'יום הששי' הם סוף פסוק ולכן יש נהגו לומר בלחש כל הפסוק הזה, ומתחילין מן 'יום הששי' בקול רם. והטעם: כדי שלא תהיה ההתחלה באמצע פסוק.

ומוסיף שם: מניין התיבות של קידוש נמצא בספרי הקבלה, שצריך להיות ע' תיבות: ל"ה בויכולו ול"ה בהברכה, ועם שתי התיבות יום

לעומקו של מקרא בראשית

וְכָל | שֵׁיט הַשָּׂדֶה טָרָם יִהְיֶה
בְּאֶרֶץ וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם
יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר יְהוָה אֱלֹהִים
עַל-הָאֶרֶץ וְאָדָם אֵינוֹ לְעֹבֵד אֶת-
הָאֲדָמָה. (ב,ה).

וְכָל שֵׁיט הַשָּׂדֶה זו תפילה, שנאמר
ויצא יצחק לשוח בשדה. ומכיון שטרם
נברא האדם, טרם היתה תפילה
בעולם. והיוצא מכך וכל עשב השדה
טרם יצמח. כי ללא תפילה אין חיים
לצומח.

ועוד יש להאיר בזה, שעל פי הזוה"ק
יש לכוון ע"ב שמות בכל תיבה
מתכיבות קריאת שמע. וכנגד התיבה
עשב, (ונתתי עשב בשדך), נמצא
השם הק' ושר' לומר לנו שהוא ממונה
על שירת הצומח בכלל, ועל שירת
העשבים בפרט.

וזה שאמר הכתוב כאן וכל עשב
השדה טרם יצמח. כי המלאך הממונה
על שירת העשבים ושר, אינו מצמיח
את העשב, עד שיעבוד האדם את
האדמה, ובמה, בתפילה. ועל ידי כך
יהיה נשלח המלאך ושר לתת חיות
לצומח ולומר לו "עֲדֵל".

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל-צֹבָאִם.
(ב,א)

ועוד על דרך הרמז והצפת, ירמוז
באומרו וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם, לדברי חז"ל
במדרש תנחומא: יום הששי, ה"א
יתרה למה? שְׁהָרִי בְּכֶלֶן לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא
יום אַחַד, יום שְׁנֵי, וְכֵן לְכֻלָּם. מְלַמֵּד,
שְׁהַתְנָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית וְאָמַר לָהֶם: אִם יִשְׂרָאֵל
מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה שְׁיֵשׁ בָּהּ תְּמֻשָּׁה
סְפָרִים, מוּטָב, וְאִם לֹא, אֲנִי מְחַזֵּיר
אֲתֶכֶם לַתְּהוֹ וְבַהּוּ.

ועל דרך אל תקרי וַיְכַלּוּ
אלא וַיְכַלּוּ. לומר לך שאם ח"ו לא
ישמרו את ברית התורה יתקיים בהם
ובכל הבריאה ח"ו וַיְכַלּוּ השמים והארץ.
והוא התהו וְבַהּוּ הנזכר במדרש. ואם
ישמרו את התורה יתקיים בהם וַיְכַלּוּ.
כנאמר ביתרו: וַיְכַלְתָּ עַמֶּד.

לכן נאמר וַיְכַלּוּ. וכאמרו: וַיְכַלּוּ עַמֶּד.
ועל כן הסמיך הכתוב את יום הששי
לְוַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם, ורמז בהם שם הוי"ה
ליתן כח הרחמים בבריאה. שיתקיימו
לעולם.

לעומקו של מקרא בראשית

שאמרו עידית בינונית וזיבורית,
והפחות ביותר מהם הוא העפר.

וכפי שאמר אברהם אבינו "ואנכי
עפר ואפר" [בראשית י"ח כ"ז], וכפי
שתקנו בתפילה ונפשי כעפר לכל
תהיה. והאדם נברא עפר מן האדמה
כדי שיהיה כחרס הנשבר ויכניע את
לבו ביותר לפני המקום ולפני
הבריות.

או כלך לדרך זו: כמובא בלעומקו
של מקרא לפר' קרח כל אשר ברא
הקב"ה בעולמו ברא במיזוג הגשם
והרוח. ובכל דבר קשר הקב"ה את
הרוחני בגשמי.

וכן בבריאת העולם נאמר בְּרֵאשִׁית
בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.
בשם שמים יקראו כל הדברים
הרוחניים שבעולם, ובשם ארץ יקראו
כל הדברים הגשמיים שבעולם. ומה
שאמר הכתוב פעמיים אֶת, בא לרבות
את כל הנבראים כולם שנבראו גם הם
גשמי ורוחני.

ואכן כי כן, גם בשמים שנבראו
כנגד הרוחניות גם בהם יש חילוק
לגשמי ורוחני. כגון מים עליונים

ועוד י"ל, שזה מובן הפיוט בהושענא
"אדון המושיע", כל שיה תדשא
ותושיע הושענא. והכוונה בזה שעל
ידי שיח התפילות יושיענו מושיענו
לשלוח את ושר להצמיח ישועת
הדשאים.

ועוד י"ל ששירת המלאך "ושר"
מכוונת כנגד שירת האדם היא
התפילה.

שהרי תלה הכתוב את צמיחת העשב
במטר, שנאמר פִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים
עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאֲדָמָה.
אלא גילה הכתוב מדוע לא המטיר, כי
ללא תפילת האדם אין למטר כל ערך.
לכן לא המטיר כי אדם אין לעבוד את
האדמה.

וַיִּיבֶרֶ ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֶפְרָה
מִן-הָאֲדָמָה וּגו'. (ב, ז).

יש ליתן טעם מדוע יבדיל הכתוב
בין עפר ובין אדמה, באמרו "עפר מן
האדמה". ולעומקו של מקרא נראה
לומר, שהאדמה כוללת מינים הרבה
מהם טובים יותר ומהם פחות כמו

לעומקו של מקרא בראשית

ואשר על כן המשילם הכתוב גם לכוכבי השמים וגם לעפר הארץ למזג בהם את הרוחני בגשמי.

ועוד יש ליתן טעם באומרו עפר. שמתוך עפרוריות גשמיותו, תִּיָּרָאָה נשמתו צחה וברה, וזו גדלותו על כל בריות תבל, להיות עפרו כלי לעבודת בוראו בטהרת נשמתו.

וכפי שאמרו [תענית ז]. אמר רבי אושעיא למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו מים יין וחלב, לומר לך מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בִּפְּחוֹת שבכלים אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

ועל דרך הצח, מאי עפר, ע.פ.ר. כנגד עין רואה ופה מדבר וראש חושב. [ויהיה ראש מלשון ריש]. שיהיו העין והפה והריש מן העפר, שאם ירצו להתבונן ולדבר ולהשוב גבוהה גבוהה, יזכרו שיצירתם מעפר ולא יגיעו לשערי הגאווה.

ומים תחתוניים, וכן שמים נקראו שמים ורקיע נקרא שמים, ורקיע הוא החלק הגשמי שברוחני ושמים הם הרוחני שברוחני.

וכן בארץ, התחלקה בריאתה לגשמי ורוחני. הארץ היא החלק הארצי והגשמי שבגשמי, והאדמה היא החלק הרוחני שבגשמי.

ואשר על כן האדם שהוא גם מן הגשם וגם מן הרוח, נברא מן האדמה שהיא החלק הרוחני שבגשמי. וזה שאמר הנביא, אדם אתם, אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם. כי האדם הוא החלק הרוחני שבגשמי, אדם מן האדמה.

ולכן נאמר (הושע י"ב יא) וְאָנֹכִי קָזוֹן הַרְבִּיתִּי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֶדְמָה והוא לשון אֶדְמָה, שהיא יותר רוחנית מהארץ.

ויש דרגה יותר נעלית ורוחנית מן האדם והוא איש. כנגד המלאכים הנקראים אישים. ועל כן כתוב במשה והאיש משה ענו מכל האדם אשר על פני האדמה. והיינו רוחניות שברוחניות.

לעומקו של מקרא בראשית

המשכיות והתמדה, שזו עבודת האדם כל ימי חייו. להרגיז יצר טוב על יצר הרע בהתמדה ללא מנוחה כלל, לקרב היה"ט ולהרחיק היצה"ר. ועל ידי כך ישמרהו יצרו, והוא לשון וייטר, שהוא בארמית לשון נטר ושמר. שיתקיים בו וייטר ה', אם ינצח במלחמת וייצר ה'. ובינתיים עד שינצחו במלחמה זו, אביו שבשמים ישמור את הדבר, ויחכה ויצפה לראות מתי יצרו הטוב גבר.

וּלְאָדָם אָמַר כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וּתְאָכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ אַרְוֶה הָאָדָמָה בְּעֵבֹרְךָ וְגו' כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ (ג, יז-יט')

אַרְוֶה הָאָדָמָה בְּעֵבֹרְךָ. יש לשאול מאי בְּעֵבֹרְךָ. אם אדם חטא אדמה מה חטאה. ועוד, הרי נתן טעם לקולא כי שמעת לקול אשתך וּתְאָכַל, ומדוע יחמיר עמו, ועוד מה תועיל נתינת הטעם כי ממנה לָקַחְתָּ להעניש את האדמה להיות אַרְוֶה.

וּמוֹבֵא בַמְדַרְשׁ רַבָּה (יד, ד') וַיִּצְרָר, שְׁנֵי יְצָרִים, יְצָר טוֹב וַיִּצְרָר הָרָע. ונאמר עַפְר מִן הָאֲדָמָה.

וּלְעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא וְעַל דֶּרֶךְ הַמוֹסֵר יש לומר שגילה המדרש בזה כִּי הָאָדָם כְּאֲדָמָה. כשם שהאדמה תוביר אם יזנחה, כן האדם יוביר ויאבד אם יזנח עבודתו על המידות. וכשם שהאדמה תתן יכולה אם יעבדה, כן יתן האדם פירותיו הטובים ויתנאה על סביבותיו אם יעבוד על מידותיו.

וְעַל דֶּרֶךְ הַצַּח, במילה וייצר טמן הקב"ה וצפן ורמז על מלחמת היצרים. שהרי ט' וצ' מתחלפות הן בהיותן נְהַגוֹת בְּאוֹתוֹ מוֹצֵא הַפֶּה והוא הלשון. וכאילו כתוב וייטר. שהוא בארמית לשון נטר ושמר, כעין ואביו שמר את הדבר.

וּלְבֹ לְבוֹ שֶׁל וַיִּטְרָר הוּא י"ט הוּא יִצְרָר טוֹב. ולכן מקרבן אותיותיהן, והקצוות הן י--ר שהן יצר רע, ולכן מרחקן אותיותיהן למען הרחיק את הצפוני מעלינו, והאות ו' בתחילה תוֹרָה על

לעומקו של מקרא בראשית

ועוד יש ליתן טעם מה חטאה האדמה. ולולדמסהו"א שעונשה עתה חוזר להטאה הראשון עת לא עשתה כציווי הבורא והוציאה עץ עושה פרי ולא עץ פרי.

ובזה כביכול קררה את האמבטי, ונתנה פתח לנבראים להשתמש בזכות הבחירה לעשות כחפץ לבבם.

ועתה | פן-ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל ותי לעלם (פס' כב')

יש לשאול, מאחר וזו היא תכליתו של האדם שיזכה לחיי נצח חיי עוה"ב, מה בכך אם יאכל מעץ החיים, ואכל ותי לעלם.

אלא יש לומר כי חיי עלמא הם התכלית הנרצית רק לאחר שיהיה עמל בעבודתו על התורה והיראה וכו'. כי חיי העוה"ב לא ינתנו במתנה אלא למי שרקשם בעמל ויגיעה. לכן אמר פן-ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל ותי לעלם שבדרך זו אין זו התכלית הנרצית. אלא בדרך של עבודת ה'. ולכן נאמר בסמוך, (פס')

ובשים לב יש לומר, כפירוש רש"י בפרשת ויצא, על הפסוק "אלון בכות". מדוע התורה העלימה את מיתתה של רבקה, שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנה עשו. הכי נמי, נתקללה האדמה שהיא כהכרס שיצא ממנה אדם, שעבר על ציווי הבורא. ולכן היתה כאן נתינת טעם, ארונה האדמה בעבורך וגו' כי ממנה לקחת, לכן גם היא תהיה בארור. כביכול מתארת הכרס שיצא ממנה אדם.

ועוד יש ליתן טעם מדוע יתלה הכתוב אכילתו של האדם באכילתה של האשה. פי-שמעת לקול אשתך ותאכל. ויש לומר שהמילה ותאכל תתפרש בשני אופנים. ותאכל בלשון זכר, אשה, וכן ותאכל בלשון נקבה, וכגון ותאכל היא. ובזה רמז לו שאשתו כגופו. וכשם שארורה האדמה בעבורך כי ממנה לקחת, כן גם יהיה האדם בארור בעבורך של האשה. כי מאיש לקחה זאת. והוא כאותה פרס שיצאה ממנו חוה. כי כשם שנאמר על האדם לקחת כן נאמר גם לגבי האשה לקחה. ומכיון שהיא לוקה כן גם הוא לוקה.

לעומקו של מקרא בראשית

וכפי מה שאמרו נשים במאי זכיינ באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן (ברכות יז עמק' א').

ומעתה ידע האדם כי בידו הברירה להיות מסטרא דנחש או מסטרא דאם כל חי. והוא שיקיים וחי בהם. וזה שאמר הכתוב (לעיל, ג.כב) וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וַתִּי לְעֹלָם. ולעומקו של מקרא ירמוז הכתוב לעץ החיים היא התורה הק', שאם יאכל ממנה האדם, וחי לעולם הבא, וכן על דרך אל תקרי. אל תקרי לְעֹלָם אלא לְעֹלָם. בקמץ תחת הלמד. שאם נהנה מאוכל הרוחני של תורה ומצוות, וַתִּי לְעֹלָם. שבזה נותן חיות להעולמות ולאם כל חי.

וְהָבֵל הֵבִיא גַם-הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבֵּהוּ וַיִּשַׁע ה' אֶל-הָבֵל וְאֶל-מִנְחָתוֹ (פרק ד, ד')

יש ליתן את הדעת מדוע שָׁעָה ה' אל הבל ואל מנחתו ואילו אל קין ומנחתו לא שָׁעָה.

כג') וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹקִים מִגֶּן-עֵדֶן לְעַבְדֵי אֶת-הָאָדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם.

וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ תוֹהָ כִּי הוּא הִיטָהּ אִם כָּל-חַי. (כ')

לולדמסהו"א שקראה חוה על שם העתיד, בדרך של "שָׁמָא גְרִים". כמובא במסכת ברכות ז', ששמו של אדם גורם לו את כל גלגולי ומאורעות חייו, לו ואף לדורותיו. וכגון ששאלה הגמ' מאי רות, מדוע נקראה רות, או מה נגָרם לה משמה רות, שיצא ממנה דוד שריווה לקב"ה בשירות ותשבחות. כביכול צמאנו הגדול של הקב"ה לשירות ותשבחות, רק דוד המלך יכול היה לְרוֹוֹתוֹ, בזכות זקנתו שנקראה רות.

ולכן נתן אדם טעם לכך שקראה כן, אִם כָּל-חַי כי היא היתה אם לכל מי שמתקיים בו וחי בהם. בחיי תורה ומצוות. ואשר על כן כתיב הוא וקרינו היא. כִּי הוּא הִיטָה אִם כָּל-חַי. למי שמזכה אותה לקיים בעצמה וחי בהם.

לעומקו של מקרא בראשית

ובתרגום יונתן בן עוזיאל, מציון שהשיח ביניהם היה שיח קשה על אמונה וכפירה.

שקין אמר להבל, יש משוא פנים לפני הקב"ה, מדוע קבל את מנחתך ולא את מנחתי. והבל ואמר אין משוא פנים בדין אלא הכל כפי המעשים הטובים. עני קין ואמר להבל לית דין ולית דיין ולית עלם אחרון ולית למימן אגר טב לצדיקא ולית למפרעא מן רשיעיא. עני הבל ואמר לקין יש דין ויש דין ויש עולם הבא ויש שכר טוב לצדיקים ויש פורענות לרשעים. ועל עיסק פתגמא האליו הוו מתנצצין על אנפי ברא וקם קין על הבל אחוהי וטבע אבנא במצחיה וקטליה.

והוינון בה, לכאורה לפי תוצאת המעשה, יחשוב קין כי הצדק אתו. הנה אין דין ואין דין ועשיתי בהבל כרצוני.

אלא מי שלא ידע לחשב השגחת ה' בעולמו יאמר כן. כי הבל נתחייב כליה ומיתה למקום על אשר הציץ בשכינה.

וכך מובא במדרש שמואל על פרקי אבות. (פרק ב, משנה ו) אף הוא

ושמא יש לומר שהבל הקריב לשם שמים מה שאין כן אצל קין. ודייקא נמי מה שכתוב אצל הבל ומתלבהן. חלקהו לשתי תיבות. ומתל בהן. כאן הודיע הכתוב שהקרבות והקרבת חלבהן הן למחול בהן את העוונות. ואשר על כן שעה אל הבל ואל מנחתו.

ועוד, רמז הכתוב שעם הקרבן למחילה, צריך שיתודה על חטאו. וזה נרמז במילה הבל. כנגד הבל פיו של המקריב עת מתודה על חטאיו. לכן נאמר אל הבל ואל מנחתו. והבל היה צריך מחילה כמבואר לקמן על אשר הציץ בשכינה.

ולאמר קין אל-הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל-הבל אחיו ויהרגהו (ד, ח')

ולאמר קין אל-הבל אחיו וגו'. והתורה העלימה מה אמר קין להבל, ומה ענה לו. שעל זה קם אל אחיו ויהרגהו.

לעומקו של מקרא בראשית

דמו, לא כל שכן שיהיה בארור בעבור דם האדם.

וייש לשאול, לפי מה שנאמר לעיל ומקלִבְקֵן שפירושו ומְחַל פָּהוּ, מדוע אם כן לא נמחל להבל על ידי קרבנותיו העוון של "הציץ בשכינה".

וייש לומר שחל עליו עוון נוסף, שלא האמין עד שהציץ בשכינה. וכפי שאמר ר' יוחנן לתלמידו (בבא בתרא עה.) ריקא, אם לא ראית לא האמנת!?, מלגלג על דברי חכמים אתה! נתן עיניו בו והפכו לגל של עצמות. וכן הבל, היה צריך להאמין אמונת אומן בלי להציץ בשכינה. ואז היה זוכה לו ולדורותיו.

ולפי זה יובן מדוע שאל קין גדול עווני מנשוא. שמגלגלין חובה על ידי חייב, וקין התחייב למעשה על דברי כפירתו. שאמר לית דין וְלִית דִּין. ובזה פתח פתח לכל הכופרים בכל הדורות להעזיז פנים כנגד בוראם. ולכן משחזר בתשובה, טבע לו הקב"ה אות במצחו של קין, מידה כנגד מידה על מה שטבע קין אבן בראשו של הבל, לידע להודיע ולהיוודע, גלוי לעיני העמים,

רָאָה גִלְגַּלַת אַחַת שְׁצַפָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אָמַר (לָהּ), עַל דְּאַטְפָּתָּה, אֲטַפּוּד. וְסוּף מְטַפְּפִיד יְטוּפוּן . ולפי החשבון הזה, שואל המדרש שמואל, הנרצח הראשון, הבל, מה עשה שכך עלתה לו. אלא ודאי הציץ בשכינה ולכן נתחייב כליה למקום.

ובהסבר דברי המדרש שמואל צריך לומר, שלכן היה לו כח להבל לעמוד מול דברי הכפירה של קין. כי הציץ בשכינה, וראה את כל דרכי ההשגחה. אית דין וְאִית דִּין וְאִית עֲלֵם אֶתְרוּן וְאִית לְמִיתָן אָגַר טַב לְדִצְקִינָא וְאִית לְמַפְרָעָא מִן רְשִׁיעֵינָא.

ולפי זה יובן לעומקו של מקרא מאי קול דְּמִי אֶתִיף צַעֲקִים אֲלֵי מִן-הָאֲדָמָה. ומה הם צועקים, יש דין ויש דִּין. והם צַעֲקִים ותובעים ממני לעשות דין. ולכן אמר צַעֲקִים אֲלֵי מִן-הָאֲדָמָה. שתובעים ממני לעשות כך דין.

וייש לעיין מה הוא שאמר הכתוב מִן-הָאֲדָמָה. ולולדמסהו"א, שיש כאן לימוד ק"ו מן האדמה. מה האדמה, שלא שפכה דם, נתאררה בעבור האדם, קין שנטל נפש אחיו ושפך את

לעומקו של מקרא בראשית

באיסור, והלל לעומתו הציץ בתורה וראה בהיתר.

וביותר ראוי להלל לומר זאת, שהוא היה ניצוץ נשמתו של משה רבנו, שהיה ניצוץ גלגול של הבל, וכמבואר בלעומקו של מקרא לפר' קרח בארוכה. שמחלוקת קרח על משה רבנו היא גלגול מחלוקתו של קין על הבל. ותחת אשר הבל נקבר באדמה, כאן קרח שהוא גלגול קין, הוא אשר נקבר באדמה, ולעומתו על משה נאמר והאיש משה ענו מכל האדם אשר על פני האדמה.

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ (ה,א)

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם.

במדרש רבה מובאת מחלוקת בין בן עזאי לרבי עקיבא, מה הוא כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כָּלל גדול בתורה, ורבי עקיבא אומר (ויקרא, יט, יח): וְאֵתְּבִינָה לְרֵעֵהוּ כְּמֹהוּ זֶה כָּלל גָּדוֹל

כי יש דין ויש דין, בין לטוב בין למוטב. ועוד יש לומר, שלכן נתקלל קין ב"נע ונד". שבזה יהיה תיקונו. שבהיותו נע ונד בארץ, בכל מקום יצעק האות שבמצחו: יש דין ויש דין!

ומאחר והובאה לעיל המשנה בפרקי אבות, (פרק ב, משנה ו) נימא ביה מילתא. אף הוא רָאָה גְּלִגְלֵת אַחַת שְׂצֻפָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אָמַר (לָהּ), עַל דְּאִטְפָּתָי, אִטְפּוּדָי. וְסוּף מְטִיפִידָי יִטּוּפוּן.

וְהוֹיָנוּן בָּהּ, מאי אף הוא רָאָה. אמנם לפשטם של דברים מוסב הענין למשניות הקודמות שנאמרו בשם הלל. לכן נאמר אף הוא - הִלֵּל ראה וכו'. אך הלשון קצת קשה, מאי אף. היה לו לומר הוא ראה, כשם שנאמר הוא היה אומר. ולא נאמר אף הוא היה אומר.

ואשר על כן, לולדמסהו'א, אמרה המשנה אף הוא רָאָה. לא רק הבל ראה אלא אף הלל הציץ וראה דרכי ההשגחה. אלא שהבל הציץ בשכינה

לעומקו של מקרא בראשית

מצד האדם, אלא מצד בוראו. כביכול אומרים לילד להתנהג טוב עם אחיו לפני אביו. ומפני אביו נגעו בו בהנהגת הבן. כי אין לכלל האדם דין עריבות, ולכן לא נאמר בהם כמוך. והוא יותר אילוף להנהגת הטוב לזולת, ואין בו משום עבודה על המידות ובעיקר של התבטלות והכנעה.

ואילו בויקרא, בפרשת קדושים, מוטעם הדבר בדרך אחרת מדוע צריך להתנהג באהבה לזולתך, מצד מה שהוא רעך במצוות. כלומר מזיין ערבות. וכל מי שאינו עושה טוב עם זולתו כאילו מרע לעצמו. ולכן נאמר בו כמוך. והוא עניין העבודה על המידות והתבטלות והכנעה.

ואע"פ שגם ברעך כתוב אני ה', ופירשו בו נאמן להיפרע ונאמן לשלם שכר, הרי הפרעון והשכר הוא מצד הערבות שיש אחד כלפי השני, כי כח הערבות הוא מה', ומי שפוגע בערבות פוגע כביכול במי שנתנה. וזה שנאמר במדרש, **שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חבירי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי.** אלא אפילו נתבזיתי לא יתבזה חבירי עמי. אפילו

בתורה, שלא תאמר הואיל ונתבזיתי יתבזה חבירי עמי, הואיל ונתקללתי יתקלל חבירי עמי.

וכדי להבין המחלוקת ביניהם יש להתבונן במה שונים הפסוקים זה מזה. בבראשית מדובר על אהבת כלל האדם, ובויקרא מדובר על אהבת רעך. בבראשית מוזכר שם אלקים שהוא דין, ובויקרא מוזכר שם הוי"ה שהוא רחמים.

ואם תשאל היכן רמוז שיש לאהוב את כלל האדם, יש לומר כפי שמביא רש"י בתחילת פרשת נח, **אלה תולדת נח,** ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. וכשם שבנה כתוב תולדת ובבראשית כתוב זה ספר תולדת אדם, הרי גם כאן מדובר על מעשים טובים לזולת. והיינו אהבת האדם.

והנה בבראשית מוטעם הדבר מדוע צריך לעשות מעשים טובים עם האדם כי נברא על ידי אלקים ובדמות אלקים עשה אותו. וכל מי שאינו עושה טוב עם זולתו כאילו אינו עושה טוב עם אלקים. והמעשים טובים שצריך לעשות עם כלל האדם, הם לא

לעומקו של מקרא בראשית

בא ללמד על ואהבת לרעך כמוך, בבחינת אשר בחר בנו מכל העמים, והוא כעין הקדמה לו.

וכעין זה מובא בשל"ה הק' בפרק תולדות אדם ותכלית הבריאה היתה מאתו ברוך הוא בנדבה בטובו הגדול להטיב לזולתו וגו' וכמו שכתב רש"י ריש פרשת וארא, ויאמר אליו **אני ה' נאמן לשלם שכר למתהלכים לפני באמת**, וגו' ובלשון זה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות, **אני ה' נאמן ליפרע כשהוא אמור אצל עונש**, כגון וחללת את שם ה' אלקיך **אני ה'**, **וכשהוא אומר אצל קיום מצוה כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה' נאמן לשלם שכר טוב**. ועוד מובא בשל"ה הק':

והנה לפום ריהטא יש להקשות, הלא מפורסם שם הוי"ה מדת הרחמים ושם אלקים מדת הדין, ואיך אומר שם אני יהו"ה נאמן לשלם שכר ולפרוע. אלא הענין כמו שפירשתי, **שהעונש בשביל השכר**, כי הרע הוא סבה לטוב, וזהו ענין כי יהו"ה הוא האלקים. עד כאן דברי השל"ה הק'.

נתקללתי, לא יתקלל חבירי עמי, כי **התחייבתי בערבות כלפיו מכה ה'**.

ולכן הדגיש ר' עקיבא, ואהבת לרעך כמוך, **זו כלל גדול בתורה**. כלומר זה **כלל יותר גדול ממה שהבאת אתה**, בן עזאי. **שהתורה תלמדנו לשכר את המידות ולהכניע עצמנו לא רק בפני אלקים, אלא גם בפני אדם**.

ולכן יש עדיפות לכלל הגדול הזה של ר' עקיבא, **ואהבת לרעך כמוך**. וזו היתה דרכו של ר' עקיבא עם תלמידיו, ולמגינת הצער עשרים וארבעה אלף לא השכילו לדרכו, ועל אלה אני בוכיה ל"ג יום, עד שנתקיימו בבחיר תלמידיו ר' שמעון בר יוחאי שהאיר בתורתו ביום הל"ג בעומר, לקיים ג"ל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

או פֶּלֶךְ לדרך זו: שבן עזאי אינו בא לחלוק על ר' עקיבא, אלא להאיר את דבריו. שמתוך דברי בן עזאי מתבררים דברי ר' עקיבא על נכון. בבחינת שופר מאריך וחצוצרות מקצרות. והפסוק זה ספר תולדות אדם,

לעומקו של מקרא בראשית

ואשר על כן אמר הכתוב כנגד בחינת היראה את משפטי וגו' אני ה' **אלהיכם**, דקדק להזכיר בחינת הדין שהוא רמוז בשם אלהים להעירך במי הכתוב מדבר, ואחר כך צוה לגדר ב' לעשות **מאהבה**, ולזה אמר אני ה' ולא הזכיר שם אלהות לומר שתהיה השמירה **לצד אהבת הטוב** והחפץ והרצון פעל בו לעשות מאמר קונו החביב **מאהבתו** אותו. עכ"ד.

ומכל הנ"ל יובן על נכון הקדמת זה ספר תולדת אדם לואהבת לרעך כמוך. **שזה מיראה וזה מאהבה**. וכבר מובא בספרים הק' (וכן בס' ראשית חכמה) שבין יראה ואהבה יש **שתי אותיות משותפות, אה**. וכך יקראו: **יראהבה**.

ואשר על כן אפשר לומר לעומקו של מקרא שלעולם לא חלקו בן עזאי ור' עקיבא מה הוא הכלל הגדול, אלא כל אחד מהם יאיר פינת יקרת אחרת **בדרך עבודת ה'**.

שבן עזאי יאמר **שעבודה מיראה היא כלל גדול בתורה**, ולעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי.

ולפי הנ"ל יובן על נכון החילוק בין שני הפסוקים, בין "זה ספר" ובין "ואהבת לרעך". שבזה ספר מוזכר שם אלקים. **זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרָא אֱלֹהִים אֱדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ**. והיינו **נאמן להיפרע ממי שמבזה את המלך** ואינו עושה טוב לזולתו.

ובואהבת לרעך מוזכר שם הוי"ה, ואהבת לרעך כמוך אני ה'. והוא של **רחמים** והיינו **אני ה'** נאמן לשלם שכר. שנאמן הוא בעל מלאכתך ליתן לך שכר מושלם על עבודתך על מידותיך, ולהיות נכנע בפני זולתך.

ובעוד שעבודת "זה ספר" היא עבודה **מיראה**, הנה "ואהבת לרעך" היא עבודה **מאהבה**. ועל כך מעיר אוה"ח הק': וכבר נתבארו הדברים במקומות אחרים (סוטה לא) כי **העושה מיראה** שכרו לאלף דור **והעושה מאהבה** שכרו כפול לאלפים. ועוד ממשיך האוה"ח הק':

והנה מן הנמנע ששיגי המשיג בחינת **האהבה** עד שתקדים לו בחינת **היראה** בסוד (תהלים קיח) זה השער לה', [כלומר שהיראה היא שער לאהבת ה' צדיקים יבואו בו].

לעומקו של מקרא בראשית

ובמדרש רבא שם מובא אָנִי אֶל שְׂדֵי,
אָנִי שְׂאֲמַרְתִּי לְשָׂמִים וְאָרְצָן דִּי,
שְׂאֲלַמְלֵא פִן הָיוּ מוֹתָחִים וְהוֹלְכִין עַד
עַכְשָׁיו.

ובאוה"ח הק' (שם) גם מלאך זה
ידוע הוא כי הוא בחינת המשפט ולא
ישא עון כאומרו לא ישא לפשעכם,
ואומרו כי שמי בקרבו (שמות כג, כא)
השכילו בדבר הזה כי באמצעות חטא
האדם יסובב פרידת אלוף [אלופו של
עולם] מקרבו.

ועוד פירש רש"י כי לא ישא
לפשעכם. שאינו מלומד בכך, שהוא
מן הכת שאין חוטאין.

וצריך ביאור, וכי יש מלאכים
שכן חוטאים והרי אמרו אין יצר הרע
למלאכים שנאמר באברהם (וירא)
סעדו לְפָנֶם, ב' אחת ולא נאמר
לבבכם, ללמד שאין יצר הרע
למלאכים. אלא הביאור בזה הוא
שיש מלאכים שמדייקים מאד
בשליחותם ואינם חוטאים למטרה,
כלומר אינם מחטיאים את מטרת
שליחותם אפילו כמלוא נימא.

ובא ר' עקיבא והוסיף על דבריו,
שיש כלל גדול ממנו וזה לעלות
מדרגת היראה לדרגת האהבה. ולא
להישאר בדרגת ירא אלקים, אלא
להיות מוסיף והולך באהבת ה'.
ואהבתו לזולתו תוכיח אהבתו לבוראו.
לכן נאמר ב-ו' החיבור, ואהבת
לרעך כמוך, אני ה'. כמוסיף על
הראשונות.

וַיְהִי כֹל-יְמֵי חַנוּךְ תְּמִשׁ וְשֹׁשִׁים
שָׁנָה וַיְשַׁלֵּשׁ מְאוֹת שָׁנָה: וַיִּתְהַלֵּךְ
חַנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים וַאֲיָנֹוּ כִּי-לָקַח
אֹתוֹ אֱלֹהִים. (ה, כג'כד')

פירש"י, שצדיק היה ומיהר
הקב"ה לסלקו קודם זמנו שלא יחטא.
ובתרגום יונתן מובא שהפכו הקב"ה
למלאך, ושמו מט"טרו"ן. הוא שר
הטבע. ובמקום אחר (שמות כג כא)
אומר רש"י ששמו כשם רבו שְׂדֵי"י
(והוא מסנהדרין לח:).

ובפירוש ר' אברהם אבן עזרא
(שמות ו, ג') פירש שהקב"ה הפך את
חנוך להיות מנצח המערכות
העליונות.

לעומקו של מקרא בראשית

העולה מכל הנ"ל שהוא המלאך הממונה על מערכות הטבע, ולכן מינהו הקב"ה להיות שר הטבע. שאין בטבע משוא פנים. שאם לא כן לא יתקיימו שמים וארץ.

ויש ליתן טעם מדוע נבחר דוקא חנוך להיות שר הטבע מכל שרי מעלה.

והנה נרמז בפסוק וַיִּתְּחַלֵּף חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים. אלהים בגימטרי' הטבע. שהיה חנוך הולך לפני האלקים כמידת הטבע. אינו מחטיא ימין ושמאל. זה שפירש"י שצדיק היה ומיהר הקב"ה לסלקו קודם זמנו שלא יחטא. ובתרגום יונתן מובא שהפכו הקב"ה למלאך, ושמו מט"טרו"ן ששמו כשם רבו שד"י. שאמר לעולמו די.

ועוד י"ל שירמזון מספר שנות חייו של חנוך לצדיקותו. וַיְהִי כָל-יְמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וְשִׁלְשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. כמנין שס"ה ימות השנה. שהיה בצדקותו יום לשנה יום לשנה. שכל יום ויום היה נשאר בצדקו.

שהרי מצינו במלאכים שבאו לבקר את אברהם ומהם הלכו להציל את לוט מן ההפיכה, שהחטיאו מטרת בואם, וגילו רזי עולם את תכנית הקב"ה להפוך את סדום בטרם עת ועוד החטיאו שאמרו ללוט הופכים אנחנו, ולא אמרו הופך ה'. ולכן נדחו מן המחיצה קל"ח שנה עד חלום יעקב אשר ראה בחלומו והנה מלאכים עולים ויורדים בו, שרק אז קבלו רשות לעלות ולחזור לשמים. (יונתן בן עוזיאל ודעת זקנים פ' ויצא).

ולכן נאמר במלאך זה הַשְּׁמֵר מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקוֹל אֱל-תָמַר בּוֹ פִי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֵכֶם פִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ. ומפרש רש"י אֱל-תָמַר בּוֹ כִּי הוּא מֵהַכֹּת שְׂאִינָם חוֹטְאִים ואומר רש"י שאינו למוד בכך אלא יקוב הדין את ההר.

וְהַיִּינָן בָּהּ, וכל כך למה, כשם שלא יתגמש הטבע להיות לפנים משורת הדין לעולם, אלא אבן תיפול מטה, ואש תעלה מעלה וכו', כן אין למלאך זה כל אפשרות להיות לפנים משורת הדין. שהרי הולך הוא לפי שורת הטבע, ויקוב הדין את ההר.

לעומקו של מקרא בראשית

ובגמ' חולין קלט עמ'ב', משה מן התורה מנין שנאמר בשגם הוא בשר. שכך גימ' בשג"ם מש"ה. ויש להבין שאלת הגמ', הרי כל התורה כולה משה רבנו אמרה. אלא הכי פירושו, היכן רמוז משה במעשה בראשית. שהרי לית מילתא דלא רמיזא באוריתא.

ועוד יש להבין מה כאן הרמז, פרט לגימטריה העולה בשג"ם מש"ה. שהתורה לא תרמוז בגימ' אלא אם כן יש לגימטרי' בסיס ועומק מתחת פני הדברים. וי"ל, דהמשך הפסוק יוכיח. והיו ימיו מאה ועשרים שנה. שהם היו שנותיו של משה רבנו.

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא, שתחילת הפסוק יוכיח. לֹא-נָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֵלָם. כביכול אומר הקב"ה אין האדם יכול להתקים לעולם במידת הדין של מעלה. שהרי גלוי לפניו את אשר עתיד לקרות לדור המבול. ולכן לעתיד לבוא לֹא-נָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם אלא אשלח לו את משה שהוא ידון דין של מטה, ואז לא יהיה דין של מעלה. ואע"פ שדין של מעלה מרחם יותר מדין של מטה, מכל מקום דין של מטה עדיף. כי כשיש דין למטה, בטל

ועוד י"ל שנרמז בפסוק כא', וַיְחִי חֲנוּךְ תְּשֻׁבָה וְיִשְׁשָׁבִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-מִתְוַשְׁלַח. ששים וחמש בגימטרי'ה אדנ"י. שמכח שנות האדנות של חנוך, נולדו מִתְוַשְׁלַח, למך, נת, עד דור עשירי שבו נולד אברהם.

וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ נֹחַ לְאָמֵר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעַשֵׁינוּ וּמִמַּעַצְבוֹן זְדֵינֵנוּ מִן-הַהַדְמָה אֲשֶׁר אָרַרְהָ ה' (ה,כט)

ז"ה מוטעם בתלישא וגרשיים ובמסורת יש לנגן הגרשיים לפני התלישא. לומר לך, שגרשיים ירמזון לאדם וחוה שגורשו מגן עדן, ותלישא ירמוז שכל הדורות היו תלושים ועומדים עד שבאו חנוך ובן בן בנו נח. לכן נאמר בו ז"ה יִנְחַמְנוּ.

וַיִּאמֶר ה' לֹא-נָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֵלָם בְּשָׁגֵם הוּא בָּשָׂר וְהָיָה יָמָיו מִאָהָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה (ו,ג')

לעומקו של מקרא בראשית

את האדם בשמים לא היה נחם, והרי אמרו שהיה ממרידו בעליונים.

אלא יש לומר, מה שגרם לאדם להיות רעתו רבה זה בגלל הארציות שלו. מה שמחובר לתאוות הארציות, שהוא ממקור של רוצה אני.

וברוחניותו קשור הוא לעולמות עליונים, אלא שאז היו טועים לחשוב שתי רשויות הן. לכן ברא את האדם כסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

ונרמז דבר זה בפר' ואתחנן, (דברים ד, לא) בפסוק אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם | וְעַד-קִצְחֵה הַשָּׁמַיִם ופירש"י שם: ומדרשו, מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים.

רק רַע כָּל-הַיּוֹם. סופי תיבות עמל"ק. רמז הכתוב על היות עמלק רצועת מרדות לישראל עוד מששת ימי

דין למעלה, ומוריד שפע של רחמים גמורים. וזאת בשורת הגאולה לאדם.

ועל דרך הצת, נאמר בְּשֵׁגֶם הוּא בְּשׂוֹר. בשג"ם הוא משה, הוּא בְּשׂוֹר, הוּא מְבַשֵּׁר גְּאוֹלְתָנוּ מִמִּצְרַיִם, הוּא מְבַשֵּׁר גְּאוֹלְתָנוּ מִיֵּצֵר הָרַע עַל יְדֵי הַעִיסוּק בַּתּוֹרָה הַק' לְעוֹלָם, וּכְמוֹבֵא לְעִיל וּכְפִי שֶׁאִמְרוּ חַז"ל (קִידוּשִׁין ל עמ"ב) ת"ר אִמְרַן לְהֵם הַקַּב"ה לְיִשְׂרָאֵל כְּנִי בְּרַאֲתִי יֵצֵר הָרַע וּבְרַאֲתִי לֹו תּוֹרָה תְּבַלִּין וְאִם אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אֵין אַתֶּם נִמְסְרִים בִּידוֹ. לִכֵּן נִאֲמַר בְּשֵׁגֶם הוּא בְּשׂוֹר.

וַיִּבְרָא ה' כִּי רִבְּהָ רַעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל-יִצְרָר מִחֻשְׁבֹּת לְבָבוֹ רַק רַע כָּל-הַיּוֹם. (ו,ה')

וַיִּנְחֶם ה' כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בְּאָרֶץ וּגו' (ו,ו')

יש לשאול, כִּי רִבְּהָ רַעַת הָאָדָם. מאי בְּאָרֶץ. ועוד, מה הוא שהוסיף וינחם ה' כי עשה את האדם בְּאָרֶץ. שמשמע מכאן שאם היה עושה

לעומקו של מקרא בראשית

היא שמחה בעולמות. לכן לא יהיה בחן עצבון כלל.

וכמאמר ר' יוחנן במסכת סוטה מז. והובא באריכות בלעומקו של מקרא לסוכות, לקריאת התורה לחולו של מועד.

ויתבאר כאן בקצרה מה שאמר חן המקום על יושביו, לפשוטו של ענין שכל מקום אשר יבחר בו האדם להתישב בו הוא על פי המציאת חן שיש לו לאותו מקום.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח, יאמר: המקום הוא הקב"ה הנקרא מקום, שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו. יושביו הם הברואים המהללים ומשבחים אותו, כנאמר **יושב תהלות ישראל**, ולהם נאה ויאה להיות להם מציאת חן לפני בוראם. וכן נח שהיה צדיק תמים בדורותיו והתהלך את האלהים, מכל דורו לו נאה ויאה להיות לו מציאת חן לפני המקום. לכן נאמר **וַיִּתֵּן חָן בְּעֵינֵי ה'.**

בראשית. ולכן רמז גם על מחייתו, שנאמר בסמוך **וַיֹּאמֶר ה' אֲמַתָּה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי וגו'.** ולעתיד לבוא יוסיף ויאמר **מחה**. לקיים **מחה אמחה**. וכאמרו, כשם שמחיתי את דור המבול כן אמחה את זכר עמלק מתחת השמים.

וַיֹּאמֶר ה' אֲמַתָּה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה כִּי נַחֲמָתִי כִּי עֲשִׂיתֶם. (ו, ז')

מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם. ואשר על כן שבח דוד המלך ואמר החיה וכל בהמה, רמש וצפור כנף יהללו וגו'. תחת אשר השחיתו, לעולם יהללו.

וַיִּתֵּן מִצָּא חָן בְּעֵינֵי ה'. וזה שאמרו שְׂמָא גְרִים. (ברכות ז עמ"ב) כלומר, שמו של האדם גורם לו את כל השתלשלות וגלגולי חייו, ונח הוא מלשון מציאת חן. ובמציאת החן שלו בזה הוא ינחמנו ממעשנו ומעצבון ידינו, כי המציאת חן מקורה ותכליתה

לעומקו של מקרא בראשית

לשבת מברכיני

וכמובא בתיקונים, כאשר האות ו' והאות י' בשם ה' הם לפני האות ה', הרי החסד שולט. וכאשר הם לאחר האות ה' הרי הגבורה שולטת. ובנידוננו, בחלקו הראשון של חדש מרחשון, רק מזכירין גבורות גשמים, ולכן עדין החסד שולט. ואשר על כן האות ו' קודמת לאות ה'. כזה: וְדָבַשׁ: תִּינוֹם. ובחלקו השני של החדש החל מז' במרחשון, כששואלין על הגשמים, ומבקשים מטרות עוז, שולטת הגבורה. כשהאות י' היא אחרי האות ה' כזה: תִּנְהַה י'ה'י'ה'.

وهو הצירוף הק' ו'ה'ה'ל' היוצא מן הפסוק וְדָבַשׁ: תִּינוֹם תִּנְהַה י'ה'י'ה'.

ועל דרך הצח, לאחר חדש תשרי בו הומתקו הדינים כדבש, נמשכת המתיקות לתוך חדש מר-חשון, להפוך המר למתוק, בהמתקת שם ה' היוצא מן הדבש: וְדָבַשׁ: תִּינוֹם תִּנְהַה י'ה'י'ה'.

על דרך הסוד, בהקדמה לתיקוני הזהר דף ט' עמ' ב', השם השולט בחדש חשון הוא ויהי היוצא מראשי תיבות וְדָבַשׁ תִּינוֹם תִּנְהַה י'ה'י'ה'. ומובא בשם האריז"ל לכוון שם זה במוסף של ר"ח בברכת מקדש ישראל וראשי חדשים. וביותר יש לכוונו עם שם א'ה'י'ה' כזה: וייהיההיא.

ויש הנוהגים לכוונו כבר בשבת מברכים בעת ברכת החדש.

ובשימת לב לשני הפסוקים מהם בא זה השם, דברים כו, טו-טז' פר' כי תבא הרי הם מתאימים להזכרת ושאלת הגשמים, הבאים בעקבות המעשים הטובים.

השְׂקִיפָהּ מִמַּעַן קִדְשָׁהּ מִן-הַשָּׁמַיִם וּבָרַךְ אֶת-עַמָּהּ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ: תִּינוֹם תִּנְהַה י'ה'י'ה' אֱלֹהֶיךָ מִצְוֶה לַעֲשׂוֹת אֶת-הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים וְשִׁמְרָתָם וְעָשִׂיתָ אוֹתָם בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית.
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com

